

שאלות בקיאות בבא בתרא פרק שלישי - 'חזקת הבתים'

השאלות אינן בהכרח לפי סדר הגמ'.
השאלות מכוונות בעיקר למסקנת הסוגיה (ובעיקר ע"פ רשב"ם). בדרך-כלל, על התשובה לכלול חילוקים או דעות שונות; יש לציין אותם בקצרה, ואם הגמ' מכריעה כדעה מסוימת - יש לציין זאת.
בהצלחה!

נושאי השאלות:

1. חזקת שלוש שנים ודיניה (כח-לא: לב-לד. לה-לט: מ-מב: מה: מו: מז: מח: מט-נא. נב. נה. נו-נז: נח: ס.) 293
2. מדיני טוען ונטען (ל: לא-לב: לג: לד-לה: לו. מה: מו-נב:) 299
3. קניין חזקה (מב. נב-נו. נז.) 300
4. מהלכות מכירה (לז: מא: מה. מז-נא:) 302
5. מהלכות עדים (כט. לא: מא: מג-מה. מו-מז. נו-נז.) 304
6. מהלכות שכנים ושותפים (מא: מב-מג: נה. נז: נט-ס:) 305
7. מהלכות גזלה (מו. מז-מח. נא-נב.) 306
8. אחרים (נו. נז-נח: נט. ס:) 306

1. חזקת שלוש שנים ודיניה (כח-לא: לב-לד. לה-לט: מ-מב: מה: מו: מז: מח: מט-נא. נב. נה. נו-נז: נח: ס.)

(א) מה המקור לחזקת שלוש שנים? (כתוב 3 - אחד רק לשיטה מסוימת, אחד נדחה, והמסקנה) לרבי ישמעאל (שאכילת 3 פירות שונים, או שחת בקצירה וזריעה, מחזיקה בזמן קצר) שור מועד, שיצא מחזקת תם ב-3 נגחות (אליבא ד"מ גם כשקירב נגחותיו אפילו ביום אחד). לרבנן - עד 3 שנים אדם שומר שטרו. עוד הוצע ונדחה מקור מירמיהו שמוהיר לשמור את השטרות, כי לא יעברו שלוש שנים לחזקה (ונדחה - שם זו עצה טובה; אביי) (כח-כט).

(ב) רבי יהודה חולק ולדעתו הטעם לשלוש שנים הוא אחר; מהו? לר' יהודה אין אדם שותק כלל כשמחזיקים בשדהו, והצרכי 3 שנים כדי שישמע מרחוק ויבוא ויערער/ימחה (לח. ורשב"ם)

(ג) האם שלוש השנים צריכות להיות שלמות, מיום ליום? כתוב את הדעות השונות. לדעת רבנן - כן (רב: מיום ליום; שמואל: 3 מעגלים של קטיפי פירות שנתיים). ר' עקיבא: בשדה המושקית רק מגשמים די בחודש + 12 חודש + חודש (די בפרי קטן כגון שחת). ר' ישמעאל: 3 חודשים + 12 + 3 (תבואה גמורה), ובאכילת 3 מיני פירות אפילו בזמן קצר, כגון בשדה-אילן או שחת בזריעה וקצירה. רבי אחא, ר"נ ב"ר חסדא: יש חזקה אף בקרישה, וא"כ די ביום + 12 חודש + יום (כח: לו:)

ד) האם שלוש השנים צריכות להיות רצופות? האם יש בזה חילוק? רב הונא: כן; אך המוביר בשנה שְׁבַה שְׁכַנּוּ בבקעה מובירים, אין שנה זו מפסיקה (כט).

ה) בהמשך לנ"ל, מה הדין בשניים שקנו שפחה בשותפות, ועובדים בה שנה שנה לסירוגין? אינה חזקה, אא"כ כתבו שטר-חלוקה (בעדים, שמתפרסם ועליו למחות) (כט):

ו) החזיק בשדה ואכל תבואתה חוץ משֶׁטַח זריעת רבע קב - האם מוחזק בכולה? פרט. קנה כולה חוץ משֶׁטַח זה. ואם אינו ברזריעה - רב הונא ב"ר יהושע: קנהו אגב השדה; רב ביבי דחה דבריו והסיק: עליו להחזיק בו בהעמדת חיות ובשטיחת פירות (כט):

ז) 30 עצים בבית שלוש סאים, ובכל שנה אכל 10 אחרים - באיזה מקרה נעשה מוחזק בכולם? כאשר העצים שאכל מפוזרים ברחבי השדה, ורק הם נתנו פירות בשנה היא (לו-לז). (לרבנן)

ח) שדה עצים צפופים, האם יש באכילתם חזקה? נהרדעי: לא; רבא (דחה דבריהם): יש חזקה (לז):

ט) המחזיק בבית, האם צריך עדות שֶׁדָּר בו בלילות? אם כן, היכן ימצא? כן, רק אם המערער (מרהקמא) דורש עדים על מגורים בבית גם בלילות (מר זוטרא). ואז - אביי: יעידו השכנים, הרואים, מן הסתם, ביום ובלילה; רבא: או שוכני הבית, שָׁגְרוּ בו בעצמם ועתה שואלים למי לשלם (כט):

י) באשר לנ"ל, מה הדין ברוכל ובחנות? אם המערער הוא רוכל הסובב בעיירות (ואינו חוזר לעירו אלא לזמן רב) טוענים זאת עבורו; ובחנות-מחוזא אין צורך בחזקה בלילה, שאינה עשויה לשימוש בלילה (כט):

יא) האם צריך המחזיק שאותם שלושה עדים יעידו על כל שלוש השנים? לא, אפשר להביא שני עדים שונים על כל שנה. ר' עקיבא חולק: אינם מצטרפים, שזו נחשבת עדות על 'חצי דבר' (נו:).

יב) מה נגזר מדין זה לעניין עדים זוממים? לרבנן, אם הזמנו כולם - מחלקים התשלום ביניהם, ואם לאו אין דינם דין עדים זוממים (נו: ורשב"ם)

יג) ומה נגזר מזה למקרה של שלושה אחים הבאים להעיד עם זר? וכיצד מתקיים בהם דין הזמה? (לרבנן) כל אח המעיד על שנה אחרת יכול להצטרף עם הזר המעיד על כל שלוש השנים, שהן 3 עדויות. אך להזמה כולם כעדות אחת, ולכן צריך להזים את כולם, ואז מתחלקים בתשלום (נו: נו:).

יד) עד אחד אומר 'אֶכְלָה בשנים 1, 3, 5', והשני אומר ש'אֶכְלָה בשנים 2, 4, 6' - האם מצטרפים להעיד? לא, שאינם מעידים על אותו הדבר (נו:)

טו) עד אומר שאכל תבואת חיטים, ואחר אומר שאכל תבואת שעורים, האם מצטרפים? מדוע? מצטרפים (רב יהודה), כי רבים אינם מבחינים בין תבואת חיטים לתבואת שעורים (נו:)

טז) מצא עדים רק על חזקה של שנתיים - עליו להחזיר את השדה למערער. האם עליו לשלם על הפירות שאכל בשנתיים אלה? רב נחמן: כן (כשיש עדות ברורה שאכל, עי' רשב"ם). רב זביד (אינו חולק על רב נחמן אלא מוסיף): אם השיב מתחילה שהוא ארס בשדה - פטור (בשבועת היסת) על הפירות שאכל (לא נחשד בחוצפה ל"ב) (לג:).

יז) בדומה לזה, נידון בגמ' מקרה של מחזיק בנכסי מת בטענה שהוא קרוב וראוי לירשו, ולבסוף הודה שפלוני קרוב ממנו - מה דין הפירות, ומדוע? מעשה 'קריביה דרב איד'. רב חסדא: את הפירות שאכל לא יחזיר (כאילו נתן לו מדעתו את הנכסים עכשיו); אביי ורבא: יחזיר (הודה שלא כדין החזיק עד עתה) (לג: ורשב"ם)

(יח) המחזיק הביא יָד אחד שהעיד שאכל שלוש שנים או שנתיים. מה דין החזרת הפירות שאכל? המסקנה (אביי) שפטור מלשלם על הפירות, שהעיד בא לסייעו ולא לחייבו. וחייב רק כאשר העיד שאכל 2 שנים בלבד (מתוך שאינו יכול להישבע להכחישו; וכמעשה 'נסכא דרבי אבא'). מעיקרא התלמידים סברו לחייב כן אף כאשר יָד שהביא המחזיק העיד על 3 שנים (לג-לד. ורשב"ם)

(יט) אמר שאכל 'שנות חזקה', והמערער הביא שטר שהשדה נמכרה לו לפני 4 שנים. האם יכול המחזיק לטעון שמחזיק בה עוד לפני הזמן שבשטר? כן; עשוי אדם לקרוא לשנים רבות 'שני חזקה' (רבא; ל:)

(כ) "אנא בשכונני גוואי הואי" - הסבר מה המקרה ומה הדין. מרהקמא המערער וטוען שבשנות החזקה דר בחדרים פנימיים ('שכונני גוואי') ובחיצוני היה עם המחזיק. רבא: עליו הראיה; רב נחמן: אין חזקה (כט:)

(כא) "בשוקי בראי הואי" - מה המקרה, ומה הדין? טען מרהקמא 'הייתי בארץ רחוקה ולא ידעתי שהחזקתי'. אע"פ שבכל שנה חזר למשך חודש - נאמן לטעון שהיה טרוד בו בעסקיו, ולא שמע שמחזיק בנכסיו (רבא, ל:)

(כב) זה אומר 'של אבותי' וזה אומר 'של אבותי', למערער עדים ולמחזיק עדי חזקה - מה הדין? רבה (טרם הוּדָה, רשב"ם), רב חסדא: המחזיק נאמן ב'מיגו' שהיה אומר 'קניתי ממך'. אביי ורבא דחו זאת: 'מיגו' כנגד עדים לא אמרינן (לא. לג:)

(כג) זה הביא עדים שהיא של אבותיו ושהחזיק, וזה הביא עדים שהחזיק - מה הדין, ומדוע? רב נחמן: נאמנים העדים שהיא של אבותיו (כרב הונא שהכשירם לעדות אחרת). ורבא חולק (כרב חסדא, שפסולים לכל עדות, ואף רב הונא הכשיר רק עדות אחרת לגמרי) (לא).

(כד) אם סייע המערער וטען מן היבול על כתפי המחזיק, מה הדין? חזקה לאלתר (ר' אבא). רב זביד: אך תוך 3 שנים נאמן המערער לומר שהמחזיק אריסו וסייעו בחלק שלו (לה:)

(כה) מה דין חזקה במיטלטלין, בבהמות ובעבדים? במיטלטלין שאינם עשויים להשאלה ולהשכרה יש חזקה לאלתר (רשב"ם לו. ד"ה ומשני, ועי' נב:). בבהמות ('גודרות') ובעבדים אין חזקה מיידית, אלא ב-3 שנים. רבא: ובתינוק - לאלתר (לו:)

(כו) האם חרישת השדה נחשבת חזקה? לדעות רבי ישמעאל ורבי עקיבא, רב ושמואל ורב נחמן בר יצחק - אינה חזקה. לדעת התנא רבי אחא - חזקה, ורב נחמן בר חסדא נקט שזו דעת "כל גדולי הדור" (לו:)

(כז) "דקל נערה" - מהו, והאם יש באכילת פירותיו חזקה? רשב"ם הביא 3 פירושים: (א) דקל צעיר הטוען פירות 3 פעמים בפחות מ-3 שנים. (ב) רבנו חננאל א': דקל הקננר פירותיו, משיר אותם בטרם גמר גידולם. (ג) רבנו חננאל ב': שמוציא פירות פעמיים בשנה. לגבי חזקה - מחלוקת רב ושמואל. לפירושים הראשון והאחרון, שמואל מקל על המחזיק ויש לו חזקה ב-3 לקיטות אף שהן פחות מ-3 שנים. לפירוש האמצעי - וכמוהו מכריע רשב"ם - שמואל מחמיר על המחזיק, שכיוון שלא הוא גדר (-קצץ את הפירות מן העץ), אף שעברו שלוש שנים אין לו חזקה (לו: ורשב"ם)

(כח) "שלוש ארצות לחזקה" - מה טעם החילוק ובאיזו מציאות מדובר? הסבר. לומר שהמחזיק ב"ארץ" אחרת מזו שנמצא בה מרהקמא אין לו חזקה, כי מדובר כאשר יש "שעת חירום" ואין שירות מצויות בין המדינות (ומסתמא זה המצב בין יהודה והגליל), וא"כ אין מקוֹתו של המערער (מרהקמא) מחאה, שאין לה דרך להגיע לאזני המחזיק שידע שעליו להיזהר ולשמור את השטר (ולכן גם החזקה אינה נחשבת חזקה; לח-: רשב"ם ותוס')

(כט) האם יִצְלַח יָד צריכה להיאמר דווקא בפני המחזיק? לדעת ת"ק במשנה - א"צ בפניו, שהמחאה תיאמר מאדם לאדם ותגיע לאזניו; וכן פסק רבא להלכה, שקיבל זאת מרב נחמן. החולקים ופוסלים מחאה שלא בפניו - רבי יהודה במשנה (אך לדעת רב נחמן עצה טובה קמ"ל בלבד), רב בלשון א, ור' אבהו בלשון א (לח-לט:)

ל) ואם אפשר למחות שלא בפני המחזיק, האם אפשר למחות בפני אדם חגיר? מדוע? שמואל: מחאה כזאת אינה מחאה, שְׁעַל המחאה להגיע לאזני המחזיק כדי שיידע וישמור את השטר; רב בלשון ב: מחאה, משום שאחרים ישמעו וילכו ויפגשו את המחזיק (לח:).

לא) מה נוסח המחאה? רב זביד: 'פלוני גזלן הוא, שאוכל קרקע שלי בגזלה (ואני אתבענו לדין) (לח:), עי' רשב"ם, מחלוקת לגבי נחיצות הסיפא)

לב) אדם שבורח, האם יש דיני חזקה בנכסיו? מה היה לו לעשות? אין חזקה בנכסי הבורח מפני דין מוות (אין ביכלתו למחות פן יתגלה מקום מחבואו). בנכסי הבורח מפני ממון - שמואל, רב בלשון ב, רבא להלכה: יש חזקה, שהיה לו למחות ממקום הימצאו. רב בלשון א: אין חזקה (לדעה זו אין מחאה אלא בפניו) (לח:).

לג) המוחה ואמר 'אל תספרו לו' או 'אל תספרו לאף אחד' - האם זו מחאה? מדוע? 'אל תספרו לו' - רב זביד: אינה מחאה; רב פפא: מחאה (יאמרו לאחרים ותתגלגל לאזני המחזיק). 'אל תספרו לאף אחד' - אינה מחאה (לא תגיע לאזני המחזיק. רב זביד, ומודה רב פפא) (לט).

לד) ואם השומעים אמרו מיוזמתם שלא יספרו (למחזיק או לאף אדם), מה הדין? הסבר. אמרו 'לא נספר לו' - מחלוקת רב זביד ורב פפא כדלעיל. אמרו 'לא נוציא מלה' - מודה רב פפא שאינה מחאה (לא תגיע לאזני המחזיק); רב הונא ב"ר יהושע חולק: זו מחאה (הם לא ישימו לב לשמור בסוד, כיוון שלא התבקשו לעשות זאת) (לט).

לה) בפני כמה אנשים צריך למחות? מדוע? ר' חייא בר אבא, ורבא בשם רב נחמן, וכך נקטה הסוגיה לגבי בורח: בפני 2 (הסבר א: מחאה רק בפניו, ומביא עדים; ב: די בעדות); ר' אבהו: 3 (לפרסום הדבר) (לט:).

לו) בכל כמה זמן צריך למחות? בר קפרא: בכל 3 שנים; ר' יוחנן תמה: וכי 'כגזלן' יש לו חזקה?! (לט: [אך אין כוונת ר' יוחנן לחלוק - רשב"ם. ובתוס' הצביעו על סוגיה לעיל ל-לא. במוכר קרקע, שהמכירה נחשבת מחאה וא"צ למחות בפני המחזיק שוב אפי' אחרי שנים רבות; ולדעתם כן עיקר. אך ר"ש סי' ח' חילק בין מחאה למכירה])

לז) המשנה טענתו מומחאה למחאה, האם יש תוקף למחאותיו? לא (תני בר קפרא, לט:), עי' רשב"ם ורא"ש סי' כט)

לח) איזו פרצה עשויה להיגרם מיתקנת משכנתא דסורא, מדין אריס או ממכירת צמח לפירותיו? כיצד יש לבעל הקרקע להישמר מזה? בשלושה מקרים אלה יש מי שאוכל את הפירות באופן חוקי ומוסכם אך אינו בעל הקרקע. על בעל הקרקע למחות אחת לשלוש שנים (לה: לז-לח).

לט) במשכנתא הנ"ל, אם בעל השדה לא נשמר, ועתה מבקש המלווה - על בסיס יתרונו המשפטי הנ"ל - להכריח אותו למכור לו את השדה. מה יכול הבעלים לעשות? ימסור מודעא לפני המכירה (מ:).

מ) כיצד רצה רבא בר שרשום להסתייע בדין חזקה לגביית חוב, והאם זה היה אפשרי? החזיק קרקע שקיבל מאביהם משכנתא, וכבר בחייו אכלה שני חזקה, ועתה סיים את שנות המשכנתא, אך לאביהם היה חוב אחר אליו, וכדי לגבותו מן היתומים יצטרך שנועה. במקום להישבע, החביא את שטר המשכנתא והמשיך להחזיק בקרקע לפרעון החוב השני; סבר שנאמן ב'מיגו' שיכול לומר שקנה אותה מאביהם. אביי: אין 'מיגו', שהרי יצא קול שהקרקע של היתומים (לב-לג).

מא) האם חזקות של שלושה שקנו זה מזה מצטרפות לשלוש שנות חזקה? כן, בתנאי שמכרו זה לזה בשטר (מא:).

מב) האם מצטרפות שנות חזקה של אב, בנו והקונה-מן-הבן? כן (מב:).

(ג) מה דין אדם המחזיק בפני שלושתם? אינה חזקה, שהמכירה (ר"י בתוס': אם היתה בשטר) היא מחאה, אא"כ מכר שדותיו סתם ולא ציין קרקע זו בפירוש (מב.)

(מד) מיהו "חזקה ללא צינוד", ומה דינה? אין טענה המסבירה כיצד הקרקע הגיעה לבעלותו באופן חוקי, כגון מכירה, ירושה וכד', אלא רק עצם ההחזקה; כגון: 'שלא אמר לי אדם דבר מעולם' (מא.)

(מה) אמר המחזיק 'קניתי מכלוני שקנה ממך' - עם מי הדין? הדין עם המעורר (לא אכלה שני חזקה/ לא הביא עדים שדר בה המוכר יום אחד/ לא טען 'ברי' שקנה בפניו), ומודה שהקרקע היתה של המעורר, ואינו טוען שהוא קנאה ממנו (רבא, ל.ו. ועי' רשב"ם ולהלן מא:)

(מו) אמר 'קניתי מכלוני והייתי סבור שהוא קנה ממך', מה הדין? כשאכלה שני חזקה. ר' חייא (אך רב תהה): יביא המחזיק ראיה שפלוני קר שם יום (אביי: או נראה שם; רבא חולק), ואז הדין עמו. אם טען 'בפני קנאה ממך' - הדין עמו (מא: ורשב"ם)

(מז) אמר 'קיבלתי בירושה', מה הדין? א"צ להסביר כיצד הגיעה לאביו, אך צריך ראיה שאביו גר בה יום (מא:)

(מח) המחזיק בפני מרה-קמא, האם יש לו חזקה לאלתר? לדעת ר' יהודה ור' ישמעאל ב"ד יוסי, אם לא מחה - יש חזקה לאלתר; אך אין הלכה כמותם אלא כר' חייא שאין לו חזקה לאלתר. רב נחמן (מא. נט. לח. ; מלבד הסותם אורו בפניו. ס.)

(מט) האם לגוי, או ליהודי שקנה ממנו, יש חזקה? רב: לגוי אין חזקה, אלא בשטר; וכן ליהודי שקנה ממנו (לה:)

(נ) האם מועילה למחזיק טענת 'קניתי מגוי שאמר לי שקנה ממך' או 'שבפני קנה ממך'? 'שאמר לי שקנה ממך' - אין מועיל (שהרי הגוי עצמו אינו נאמן על זה). 'שבפני קנה ממך' - נאמן (מינו דה"ל 'אני קניתי ממך'. רבא) (לו.)

(נא) מהי חזקת הפרסיים, וכמה זמן היא דורשת? "אריסותא דפרסאי - עד 40 שנין" (שפך הוא דינא דמלכותא). בדברי רשב"ם שני פירושים מהי: (א) חזקת קרקעות, ונפ"מ שאם החזיק גוי 40 שנה ואח"כ יהודי קנה ממנו, קניינו גמור ואין אחר יכול לטעון שהגוי גזל ממנו. (ב) בארץ פרס חזקת קרקעות (אף בין יהודים) היא ב-40 שנה ולא ב-3 שנים (נה.)

(נב) האם יש דיני חזקה באנשי בית ראש הגולה? מדוע? אין להם חזקה בקרקעות של אחרים, שהאחרים פחדו מהם ולא העזו למחות. ואין לאחרים חזקה בקרקעותיהם, שאינם חוששים למחות כי טוב להם שאחר מטפל בנכסיהם, ולכשירצו יוכלו לסלקו בזדוע (לו. ורשב"ם)

(נג) שני שותפים, האם יש לאחד חזקה בחלקו של רעהו? פרט. תנן שאין חזקה. שמואל גרס שיש חזקה, ומאיך אמר ששותף "כיורד ברשות" (וא"כ אין חזקה); וא"כ לדעתו יש לחלק בין המחזיק בכל השדה לבין המחזיק בחצייה המובחר - ויש בזה שתי סברות הפוכות (א: כשהחזיק בכולה יש חזקה, שאין מנהג השותפים לעבוד 3 שנים כולה בסירוגין; ב: כשהחזיק בחצייה יש חזקה, מזה שכל אחד עבד חלקו בנפרד). רבינא: (לשמואל) יש חזקה כשירד לכולה, אך כשאין בקרקע כדי חלוקה אין חזקה (במקרה כזה מקובל לעבוד בסירוגין) (מב:.)

(נד) "אומן אין לו חזקה", באיזה מקרה מדובר? לאומן שקיבל כלי לתקן, וראוהו עתה עדים אצלו - אין חזקה לומר 'קניתי'. אפילו נמסר לו בלא עדים; ובהו חלק רבה, ואיתותב (מה-מו:)

(נה) האם לאריס יש חזקה בקרקע שעובד בה? פרט. אם אכל את כל הפירות (ולא אחוזים כמקובל) יש לו חזקה. והא דתנן אריסין אין להם חזקה - ב'אריסי בתי אבות', ממשפחה שאנשיה אריסים בשדות משפחה זו, לדורותיהם, ואצלם נהוג שהאריס אוכל הכל מספר שנים ברצף, ואח"כ הבעלים. ואם הביא האריס אריסים במקומו - יש לו חזקה (אין בעה"ב אמור לשתוק על ירידת אריסים זרים לשדה); ואם הוא עובד אתם - אין חזקה (נראים עוזריו וכנראה קיבל רשות לזה) (מו:)

(נו) אומן ואריס שסיימו תפקידם ואח"כ החזיקו - האם יש להם חזקה? כן (מז.)

נז) גזלן, בנו או נכדו - האם יש לכל אחד מהם חזקה? הסבר. לגזלן אין חזקה; ר' יוחנן: בשדה שמוחזק בה בגזלנות; רב חסדא: הורג נפשות על ממונו. ר' יוחנן: בן של גזלן, הטוען שירש והביא עדים שהמערער הודה לאביו - אין לו חזקה (ההודאה היתה מפחד). אך לנכד (הטוען שירש את אביו) יש חזקה (טוענים ליורש). בן גזלן שהחזיק וטוען 'אני קניתי ממך' או 'ירשתי מאבי ואבי ירש מסבי' - יש לו חזקה. אך נכד של הגזלן הטוען 'ירשתי מאבי ואבי ירש מסבי' - אין לו חזקה (מז. ורשב"ם)

נח) "אין לאיש חזקה בנכסי אשתו" - מה החידוש? אפילו כתב בעודה ארוסה שמסתלק מפירותיהם (מט).

נט) "אמר רב: אשת איש צריכה למחות" - במי, ומדוע? שלא תהיה חזקה. רבא: בבעלה שחפר בורות (תירוץ א: מיד; תירוץ ב: תוך 3 שנים; עי' רשב"ם); רב יוסף: בזר, שהתחיל טרם מות הבעל והחזיק אחריו 3 שנים (וטוען 'מכרת' לבעל בפניו והוא לי' ונאמן במיגו שהיה יכול לומר 'מכרת לי') (ג).

ס) זר החזיק בנכסי אשת איש, האם יש לו חזקה? דייני גולה: יש חזקה. רב: אין חזקה (סמכה על בעלה. ומודה להלכה בכדורב יוסף, בזר, שהתחיל טרם מות הבעל והחזיק אחריו 3 שנים ובטענה) (ג-נא).

סא) האם יש לאשה חזקה בנכסי בעלה? הסבר. אין חזקה, שהרי אוכלת מזונות מבעלה ואין זה מעיד על בעלות שלה. ולא הוצרך להשיענו אלא כשייחד לה קרקע אחרת למזונותיה (נא). התגרשה - אפילו בספק - יש לה חזקה (שונא אותה וודאי לא ייחד לה קרקע למזונות. מז.: ורשב"ם)

סב) אב בנכסי בנו, ובן בנכסי אביו - האם יש חזקה? אין חזקה לאב בנכסי הבן, ולא לבן בנכסי אביו. רב יוסף: אפילו אינו סמוך על שולחנו; רבא חולק, וכן הלכה, ות"ה (גב).

סג) האם יש חזקה באכילת פירות ערלה, שביעית וכלאים? שחת? אין חזקה; מלבד שחת במקום שרגילים להאכילה לבהמות (לו).

סד) המעמיד בחצר בהמה, תנור ורחיים, זבל, או עשה שם מחיצה לצורך אלו - האם זו חזקה? הסבר. יש חזקה רק בשימוש של קביעות - עשיית מחיצה בגובה 10 טפחים לבהמה, לתנור או לרחיים; מקום לזבל במחיצה 3 טפחים או בעומק כזה. אך אין חזקה בהעמדת בהמה וכיו"ב בחצר - רבינא: שאין מקפידים על העמדה (ורק ר' אליעזר אוסר כניסה במדר'הנאה); רב פפא: יש שמקפידים ויש שלא, ומספק אין חזקה; רב נחמן: מדובר ברקבה שאחורי הבתים, שם אין מקפידים על העמדה (אך בחצר מקפידים ולכן יש חזקה) (גז).

סה) האם למרזב יש חזקה? פ'רט. יש "למקומר" חזקה (ב-3 שנים) אך לא "לר" - שמואל: יכול לדרוש להעבירו לצד השני; ר' חנינא: לקצרו; רב ירמיה בר אבא: יכול לבנות תחתיו (נח:)

סו) ומה הדין ב'מזחלה'? (צינור הניקוז לאורך הגג) - יש חזקה (לרב ירמיה בר אבא דווקא בבגויה) (נח-נט).

סז) ומה הדין ב'זיז הבולט לחצר? חלק (טפח); 4 טפחים ברוחב (טפח) זיז הבולט טפח - יש לו חזקה. ארכו 4 טפחים (ויותר) ורחבו טפח - החזיק בארבעה על ארבעה (נט:).

סח) ואם הזיז פחות מ'טפח? אין לו חזקה. ואין יכול למחות בבעלהחצר מלהשתמש ב'זיז. רב הונא: אך בעל החצר מוחה בבעל הזיז; רב יהודה חולק (קב פניו וישתמש) (נט:)

סט) ומה הדין בסולם? לסולם קטן ("מצרית", פחות מ-4 שלבים) אין חזקה (לא חש למחות, שאין לו קביעות); ולסולם גדול ("צורית") יש חזקה (נח: נט).

ע) ומה הדין בחלון? פרט. לחלון קטן ("מצרית") אין חזקה (ארעי), אא"כ עשהו לאור. לגדול ("צורית"), שנכנס בו ראש; ר' יהודה: או שיש מסגרת) - יש חזקה; אא"כ גבוה מהרצפה 4 אמות (ר' זירא: ואין השכן יכול למחות ולמנוע את עשייתו; ר' אלעאי ופסק ר' אבא בר ממל: יכול, פן יעלה על כסא ויביט) (נח: נט).

א) ומה הדין בפותח חלון מהבית לחצר? אסור לפתוח (היזק ראיה); ואם פתח יש לו חזקה, לדעת ר' ישמעאל ב"ר יוסי מיד ולדעת ר' חייא (והלכה, לעיל מא.) שלוש שנים (נט.)

ב) הוחזק בחלון, ובא השכן ובנה מולו קיר - מה הדין? חזקה לאלתר, שאין אדם שותק כשסותמים אורו בפניו (ס.)

2. מדיני טוען ונטען (ל: לא-לב: לג: לד-לה: לו: מה: מו-נב:.)

א) מערער הטוען ששדהו נגזלה ונמכרה למחזיק, אך נמצא תנוס כעד על שטר המכירה הזה - האין חתימה זו סותרת טענתו? חכמים: איבד יכלתו לערער. אדמון: יכול לומר: הגזלן אדם קשה ורציני לדון נגד השני (ל:)

ב) אם יש עדים שהמערער יעץ למחזיק לקנות את השדה, האם נסתר בזה הערעור שלו? מדוע? לא (ואף שיש עדי חזקה לקונה), שהעדיף לדון כנגד הקונה ולא כנגד המוכר שהוא אדם קשה יותר, ואף לרבנן החולקים על אדמון, כאן מודים, כי לא עשה מעשה אלא רק דיבר (רבא. ל:)

ג) ומה הדין כאשר יש עדים שהמערער ביקש מן המחזיק שימכרנה לו? לא סתר ערעורו, אלא העדיף לקנות בדמים מועטים את הקרקע שראויה לו במקום לפתוח הליכים משפטיים (רבא. ל:)

ד) שטר שהוציא המחזיק בקרקע או תובע-מעוט, וכנגד הטענה שהוא מזויף לחש לדין שאכן מזויף אלא שהיה לו שטר אחר שאבד - האם נאמן? פרט. דבה: נאמן ('מיגו' שיכול לומר שפטר הוא); רב יוסף: אינו נאמן (הודה שהשטר חרט). רב אידי בר אבין: הלכה כרבה בקרקע, וכרב יוסף בחוב (הולכים לפי המוחזק). ערב שילם ותובע את הלווה, בשטר; וענה הלווה שנפרע, והשיב הערב: לקחת כספך חזרה בהלוואה - לא יפרע (אביי, שהפסך יישאר אצל המוחזק בו); אך אם השיב הערב: החזרתי לך את המעות כי הן היו באיכות גרועה - נאמן ע"י השטר (שעבוד השטר קיים) (לב:)

ה) זה אומר 'של אבותי' וזה אומר 'של אבותי' - מה הדין? רב נחמן: כל דאליס גבר (לד:)

ו) במקרה הנ"ל, קפץ אדם זר ותפס - האם מוציאים ממנו? הסבר. נהרדעי: אין מוציאים מידו (וזו הברייתא ש'גזלן של רבים אין שמו גזלן'). רב אשי: מוציאים (והברייתא ה"ק: גזלן מרבים אין למי להשיב) (לה:)

ז) האם יש זהות בין הדין הנ"ל ובין דיני שני שטרות היוצאים ביום אחד, והמחליף פרה בחמור וקלדה? מדוע? ב-2 שטרות ביום אחד, לרב חולקים ולשמואל יבחר הדין ('שודא'); אך שם אין הדבר עשוי להתברר, משא"כ כאן. במחליף פרה בחמור וקלדה - חולקים (ועי' ב"מ ק:); אך שם לשני הצדדים יש זיקה ממונית, משא"כ כאן (לה:).

ח) לקח מגל וחבל ואמר שהולך ללקוט פירות הדקל שקנה מפלוני - האם נאמן? מדוע? נאמן ללקוט אם אין מוחה; שאין אדם חצוף עד כדי כך (לג: ורשב"ם)

ט) שניים רבים על ספינה, וביקש אחד מהם מבית-הדין שיתפסוה עד שיביא עדים - האם שומעים לו? לדעת רב הונא תופסים; ולרב יהודה אין תופסים, וכן הלכה (לד:)

י) בהמשך לנ"ל; ב"ד תפס, והמבקש לא מצא עדים - מה עושים? לדעת רב פפא (ורב הונא, רשב"ם) יוציאוהו ב"ד וכל דאליס גבר'. רב יהודה: מה שתפס ב"ד לא יצא בלא ראיה; וכן הלכה (לד: וזה טעם מחלוקתם הקודמת, רשב"ם)

יא) מה היה המעשה המכונה 'נסכא דרבי אבא'? הסבר גם את הדין. אחד חטף מרעהו חתיכת מתכת, ונתבע על ידו לדין, עם עד אחד המעיד על החטיפה. החוטף מודה בחטיפה אך אומר 'את שלי חטפתי'. רבי אמי התלבט מה לפסוק (א"א לחייבו כי אין שני עדים, ולא לפטרו

כי עד אחד מחייבו שבועה, אך הנתבע אינו מכחיש דברי העד, ור' אבא הכריע: הוא מחויב שבועה שאינו יכול להישבע, ומשלים.

(יב) הטוען טענה בב"ד, האם יכול אח"כ לשנות דבריו לטענה אחרת? חלק בין המקרים השונים. כשדיבר חוץ לב"ד ולא אמר טענה זו, ובב"ד טען אותה - טענתו טענה (אדם עשוי שלא לגלות טענתו חוץ לב"ד). אם טענתו החדשה סותרת את טענתו הקודמת (אמר 'של אבותי ולא של אבותיך' ועתה אומר 'של אבותיך וקנתי מהם וכאילו היא של אבותי') - אינו יכול לטעון. אם טענתו החדשה אינה סותרת את הראשונה ('של אבותי' - 'של אבותי שקנו אותה מאבותיך') - יכול לטעון. המיישב טענתו זו עם זו בדוחק ('של אבותי' - אני סמוך עליה כאילו של אבותי) - עולא, אמימר וכן הלכה: יכול לטעון; נהרדעי: אין יכול. ומודה עולא כשיצא מב"ד וחזר (בחוץ לימדוהו לטעון) (לא).

(יג) עיזים אכלו תבואה בנהרדעא, ובעל התבואה תפס אותן - האם זה מאפשר לו לתבוע פיצוי? יכול לתבוע (בשבועה, רשב"ם) עד שוויין (מיגו שיכול לומר 'קנתי אותן'), במקום שאינן הולכות לבד אלא בליווי (לו).

(יד) רָאָה עבדו ביד אומן וטליתו ביד כובס, ואמר לו 'מה פִּיבו אצלך?' וכו'. מדוע הברייתא מחלקת בין 'אתה מכרתו/נתתו לי' ובין 'בפני אמרת לו למכרו/לתתו'? ברישא מדובר כשהאומן מחזיק, אינו נאמן לומר 'מכרתו/נתתו לי', כיוון שראהו אצלו (בעדים, רשב"ם). בסיפא מדובר באדם שלישי המחזיק וטוען שקנה מן האומן, ומשיב לתמיהת מרהקמא: 'קנתי מן האומן, שבפני אמרת לו שימכור/שייתן'. נאמן, במיגו שיכול היה לומר 'ממך קנתי' (מה:)

(טו) מה עושים רְפוּאֵי פומבדיתא, והאם זה כדין? לתביעה ששייב את הסרבלף האומן משיב 'לא היו דברים מעולם', ומה שראו עדים אצלו - של אחר הוא, ומסרב להראותו. רבא: הדין עמו, שאי אפשר להוציא מן האומן אלא "כ'ראה" את החפץ אצלו (כלשון הברייתא) (מו. ועי' רשב"א וריטב"א)

(טז) האם יש דרך להתמודד כנגד הנ"ל? רב אשי: יכול התובע לפתותו: אתה תופס כי אני חייב לך כסף, נכון?, בוא נוציא את הסרבל לשומה, אשלם לך ואקח אותו חזרה. רב אחא ב"ר אויא: יכול הרמאי להבחין, ויסרב להוציאו באמירה 'כבר שמוהו קודמך' (מו:)

(יז) אחד האחים, המטפל בנכסים אחרי מות אביו, ושטרות קנייה והלוואה כתובים על שמו, וטוען שהם שלו ממשפחת אָמוֹ - על מי להביא ראיה לכך? רב נחמן: דנים שוב ואין חוששים לזילות ביתהדין. רְאִיָּתוֹ (שעל פיה עשה מעשה) ממשנה בכתובות (רבי יהודה) לגבי כהן שנפסל ע"פ קול והוכשר ע"פ עד 1 ונפסל ע"פ 2, ובא 1 להכשירו; וחלקו רבי אלעזר ורשב"ג (למסקנה - רב אשי) בצירוף עדים שבאו בנפרד, ועכ"פ כשיש עדים חוזרים ודנים שוב. ואין זה כדעת רבי מנחם ב"ר יוסי בברייתא, שהנישאת ע"פ עדים, וְאֲחִ"כ באו עדים מכחישים לא תצא (לא-לב).

(יח) אדם יצא חייב בדין מחוסר ראיות, ואח"כ מצא עדים - האם דנים שוב, או שחוששים לזילותא דבי דינא? מה הראיה לכך? רב נחמן: דנים שוב ואין חוששים לזילות ביתהדין. רְאִיָּתוֹ (שעל פיה עשה מעשה) ממשנה בכתובות (רבי יהודה) לגבי כהן שנפסל ע"פ קול והוכשר ע"פ עד 1 ונפסל ע"פ 2, ובא 1 להכשירו; וחלקו רבי אלעזר ורשב"ג (למסקנה - רב אשי) בצירוף עדים שבאו בנפרד, ועכ"פ כשיש עדים חוזרים ודנים שוב. ואין זה כדעת רבי מנחם ב"ר יוסי בברייתא, שהנישאת ע"פ עדים, וְאֲחִ"כ באו עדים מכחישים לא תצא (לא-לב).

3. קניין חזקה (מב. נב.-נו. נו.).

(א) במשנה נמנו שלושה מקרים שבהם נצרך קניין חזקה. מהם? מתנה, חלוקת ירושה (בין אחים), והחזקה בנכסי גר שמת ללא יורש (מב. נב.):

(ב) האם קניין החזקה צריך להעשות דווקא בפני הפוקה? הסבר. לא; אך אם אין קניין נעשה בפני הפוקה צריך שיאמר לו קודם 'לך החזק וקנה'; וכשהקניין נעשה בפני א"צ שיאמר. במקנה - שמואל: צריך שיאמר (כל שכן, שהרי כאן אין הנותן מקבל תמורה); אך רב הסתפק (שהנותן מתנה נותן בעין יפה). (נב.-נג.)

ג) במשנה שלושה אופנים לקניין החזקה. הָבֵא אותם, וכתוב בקצרה את המציאות המדוברת. נעל, גדר ופרץ. אפילו "כל שהוא" - גֵּדֵר מעט וגם עכשיו אפשר להיכנס אלא שבדוחק; הרחיב פְּרָצָה ועכשיו אפשר להיכנס ברווח (נג).

ד) "א"ר יוחנן: נתן צרור והועיל, נטל צרור והועיל - הרי זו חזקה". הסבר במה מדובר. הסיר אבן מן הגדר שייכנסו מי נהר להשקות, או תחב אבן בנקב למנוע יציאתם (נג).

ה) שתי שדות (של גֵּר) וביניהן גבול, והחזיק באחת מהן או בגבול לקנות את השנייה און את הכל - מה קנה? החזיק באחת לקנות שתייהן - קנה רק את זו שהחזיק בה. כדי לקנות את השנייה - לא קנה כלל. לקנות עם הגבול - בעיא היא בגמ'; (ואת'ל לא קנה, רשב"ם) החזיק בגבול לקנות השדות - תיקו (נג).

ו) שני בתים זה לפנים מזה, והחזיק באחד מהם לקנות את האחר או את שניהם - מה קנה? החזיק בחיצוני לקנות רק הפנימי, או להפך - לא קנה כלל. בפנימי לקנות שניהם - קנה (החיצוני משמש לו) (נג).

ז) אחד בנה בניין בקרקע גֵּר, ואחר התקין לו דלתות - מי קנה, ומדוע? רב נחמן: השני קנה, שהראשון רק 'הפך לַבְּנִים', שאין בניין כלשהו קונה (דמעיקרא עיילי ברווחא והשתא נמי עיילי ברווחא, רשב"ם) אלא הצבת דלתות (נג).

ח) מצא בניין גמור, וסד מעט או צייר עיטורים - האם קנה? כן; אם עשה אמה על אמה (רב יוסף) כנגד הפתח (רב חסדא) (נג, וראה להלן)

ט) הֵצֵר צורה בבית, האם קנה? (רשב"ם) צורת חיה או עוף - קנה (רב), שהיא חשובה ואע"פ שהיא צורה בודדת ואינה אמה ואינה כנגד הפתח (נד. ורשב"ם)

י) "המציע מצעות בנכסי הגֵּר קנה", הייתכן? קנה בשימוש, ששכב וגופו נהנה מהקרקע ששימשו, כמו שקונים עבד כנעני בשימוש (רב ששת ורב עמרם, נג. ורשב"ם)

יא) המושליך זרעים בתוך חריצי שדה הגֵּר, האם קנה? מדוע? לא קנה; שלא עשה בקרקע מעשה תיקון מייד, וגם מה שיצמח הוא אח"כ ומאליו (רב יהודה, נד. ורשב"ם, ע"ש)

יב) שמואל נתן כללים ביחס לארבע מלאכות - קציצת ענפים, ליקוט קיסמים ועשבים, יישור הקרקע ופתיחת פתח למים. מה הכלל? נסה להביא בקצרה גם את הפרטים. העושה לשם תיקון הקרקע קונה, ולא העושה לצורך גורן או אכילה. והיינו, קציצת ענפים מכל הכיוונים (לא מצד אחד, להאכלת בהמות); ליקוט עשבים וקיסמים גדולים וקטנים; יישור הקרקע (לא החלקתה לְדִישׁ); פתיחת פתח אחד לְמִים (לא 2 לצוד דגים) (נד).

יג) כמה צריך לעדור כדי לקנות? כתוב את החילוקים ואת הדעות השונות. עידור אחד (בשדה גֵּר או תחת עץ) קונה. שמואל: רק מקומו; רב (וכן פסק רב נחמן): את כל השדה, וכשאינן גבולותיה מסומנים צריך חפירת שתי שורות כדי לקנותה. ולר' יוחנן - אף כשאין גבול קנה את כל הנקראת 'שדה' (ולא שדות) פלוני (הגֵּר) המושקית מבור' (נד. נג).

יד) "נכסי גוי הרי הן כמדבָּר". באיזה מקרה מדובר? כאשר קנה קרקע מגוי בכסף ובא אחר והחזיק בה (אין מוציאים מידו, שהגוי הסתלק כשקיבל כסף, והיהודי לא קנה עד שיכתוב שטר; אא"כ דינא דמלכותא שאין קונה אלא בשטר. נד.)

טו) מצר וחצב מפסיקים. לאיזה עניין? ולאלו עניינים נוספים? הם קובעים את גבול השד, שאם קנה אותה בחזקה קנה עד שם. לענייני פְּאָה (להשאיר פאה אחת) וטומאה (הנכנס בחורף לבקעה וספק האם הגיע לטומאה, לר' אליעזר, המטהר בספקניסה לאותה שדה) - ר' אסי: אינם מפסיקים; רבין: מפסיקים, אך לא לשבת (להפריד בין 2 רה"ר, שר' יוסי פוטר מי שהוציא אליהן בהעלמה אחת 2 חצאיישעור); רבא: אף לשבת (ולרבה רק רה"י מפסיקה; ולאביי אף כרמלית; רבא: אף גזירעץ) כמו לגיטין (המשאיל לה מקום זרק אליו הגֵּט) (נה-נג).

טז) האם בחרישה או באכילת פירות יש קניין חזקה? חרישה קונה; ואכילת פירות אינה קונה (ג; וכן נידונו עידור ואכילת פירות, נד).

יז) כיצד קונים עבד בחזקה? בשימוש - כגון נעילת נעל לאדון או התרתה, הולכת בגדיו אחריו לבית המרחץ, הפשטה, הלבשה, הרחצה, סיכה, גירוד, הגבהה (לדעת ר"ש אף כשהאדון מגביה את העבד קונהו, בהגבהה) (ג;).

4. מהלכות מכירה (לז: מא: מה: מז: נא:)

א) מכר שדהו, אחד קנה את העצים ואחד את הקרקע - מה נידון בגמ' לגבי זה? האם לבעל העצים יש גם חלק בקרקע? רב זבד: לא (ולכשייבשו העצים יוכל בעל הקרקע לסלקו ממנה [רשב"ם, ועי' תוס']); רב פפא: אין זה מסתבר, אלא בעל העצים קנה גם הקרקע הצריכה להם (לז).

ב) מכר קרקע והשאיר לעצמו עצים, או מכר שני עצים ואמר שמשאיר קרקע לעצמו - האם לבעל העצים יש קרקע? מכר קרקע והשאיר לעצמו את העצים - שייך קרקע לצרכם (ומודה ר"ע, שאע"פ שמוכר בעין יפה מוכר, כאן מכחישים בקרקע ושמה ייבשו ויאמר לו הקונה 'עקר ולך'). מכר שני עצים ואמר שמשאיר קרקע לעצמו - מחלוקת ר"ע ורבנן בפרק הבא (לז:).

ג) מכר חמור, וגוי חטף אותו מן הקונה, האם על המוכר להוציאו ממנו בדין? כתוב את החילוקים. מכריז רבא ור"א רב פפא שהמוכר חייב להוציאו בדין מן הגוי, שמא גזל אותו ממנו; אא"כ מפיר הקונה שחמור זה שייך היה למוכר, בן אתונו. ואם הגוי חטפו עם האֶפֶף - המוכר פטור. אמיר: בכל מקרה פטור, שסתם גוי גזלן הוא (מה).

ד) אדם מכר שדהו בגלל שייסרו אותו כדי שיעשה זאת. האם המכר חל? הסבר. רב הונא: המכר קיים, שאמנם זה באונס, אך כיוון שיש לו ייסורים ומקבל תמורה למכירה גמר בדעתו למכור. אך לדעת רב ביבי (בשם רב נחמן, לגבי הקונה מסיקריקון) אינה מכירה. רבא: הקלכה מכרו קיים, אך לא כשהוכרח למכור שדה מסוימת, אא"כ היה יכול להתחמק או קנה המעות שקיבל. הכרעת הגמ' הקלכה שגם בזה [וכשהתרצה למכור, רשב"ם, עי' ב"ק סב.] המכר קיים (מז: מח:).

ה) כֶּפֶה על אשה להתקדש לו, האם הקידושין חלו? אמיר: מקודשת; מר בר רב אשי: אינה מקודשת, שמקדש על דעת חכמים, והם הפקיעו קידושו כי לא עשה כהונן (מח:).

ו) קנה מסיקריקון וחזר וקנה מבעה"ב, האם קנויה לו? תנן (בגיטין נה: ע"ש) שהמכר בטל. רב: מדובר כשבעה"ב אמר לו (בפני עדים, רשב"ם) 'לך החזק וקנה', אך אם מכר לו בשטר - ודאי גמר להקנות לו. שמואל: גם בזה לא קנה, שמאימת הסיקריקון כתב לו, אא"כ כתב לו בו אחריות (מז: [ע"ע גיטין נח:]).

ז) איש שהביא ראיה שאשתו מכרה לו - האם זכה בדין? כתוב בקצרה. זכה, בנכסי מלוג בלבד; אך בנכסי צאן ברזל (ובנכסי הפעל המשועבדים לה) יכולה עתה לומר שלא התכוונה למכור אלא 'נחת רוח רציתי לעשות לבעלי' (מט: ג).

ח) אמר אמיר: איש ואשה שמכרו מנכסי מלוג לא עשו כלום. האם מדובר בכל מקרה? לפי התירוץ הראשון, אין מדובר בכל מקרה, אלא רק כשאחד מהם מכר לזך. ולפי התירוץ השני, מדובר בכל מקרה, ואמיר אמר כרבי אלעזר המחייב הן את המוכר והן את הקונה שהמית עבד שנמכר ע"מ לשָׁרֵת את המוכר 30 יום, ואין בו דין "יום או יומיים", שאינו "כספ" המיוחד לאף אחד מהם (ג:).

ט) המוכר עבדו בתנאי שימשיך לשמש אותו בחודש הקרוב - האם ישנו בדין 'יום או יומיים' מדוע? (4 דעות תנאים) ר' מאיר: למוכר יש, שקניין המירות שלו וכאילו קניו לו לגופו ו"כספ" הוא; ר' יהודה: לקונה יש, שקניין פירות אינו קניין הגוף; ר' יוסי: יש לשניהם, מספק; דבי אלעזר: אין לאף אחד כי אינו "כספ" המוחלט (ג:).

י) אשה שהציגה שטר שבעלה מכר לה שדה - האם קנתה? מה החשש? לדעת רב נחמן קנתה; אך לדעת רב יהודה, וכן פסק רבא להלכה, לא קנתה, מחשש שהבעל לא התכוון למכור לה אלא רק לגלות את הפסד שהיא מסתירה ממנו, א"כ המכירה נעשתה בכסף שהיה ידוע לבעל (נא.).

יא) ומדוע לא נאמר שקנתה בעצם השטר, שהרי קרקעות נקנות בשטר? גמכר שטר אינו קונה בלי מעות אלא שדה הנמכרת מפני גריעותה (נא.).

יב) באופנים/לשיטות שקנתה, האם הבעל אוכל פירות כמו בשאר נכסי מלוג? רב, רבא להלכה: אוכל פירות; ר' יוחנן ותלמידיו, רב חסדא: אינו אוכל, זו מתנה-עם-אחריות (נא.).

יג) האם מכירת מיטלטלין מפקיעה שעבוד שעליה? האם אפשר לשעבדם באופן שימנע זאת? מכירת מיטלטלין מפקיעה שעבודם (אין קול לשעבודם). רבה: אפשר לשעבדם אגב קרקע וכך השעבוד לא יפקע (רב חסדא: ובלבד שיכתוב 'לא כאסמכתא וטופסי שטרות') (מד:).

יד) שטר "מתנתא טמירתא", האם גובים בו? ואם לא, האם הוא בטל ומבוטל לחלוטין? אין גובים בו; אך יש לו משמעות - להיחשב מודעא לבטל הקנאה שאחריו, ורק כשהקנאה באונסדמוכת (כגון שהתנתה אשה קידושיה לו בכתיבת נכסיו) (מ:).

טו) מהו שטר "מתנתא טמירתא" הנ"ל? שאמר לעדים לכתבו בסתר; ו"א: שלא אמר לכתבו בשוק; נפק"מ בקתם. רבינא: בסתם אין לחשוש; רב אשי, וכן הלכה: חוששים (מ-מא.).

טז) האם בשטר סהגס (על מכר, על מתנה או על גט) צריכים העדים לכתוב שידוע להם האונס? על גט ועל מתנה א"צ לפקט (פשוט שאונס, שאל"כ לא היה כותב את השטר); ועל מכר צריכים העדים לכתוב שידוע להם האונס, ואם לא כן המודעא אינה תקפה (נהרדעי, מ:).

יז) האם כתיבת שטר מודעא תלויה באישיותו של האנס? לדעת רבה ורב יוסף, אין כותבים מודעא אם האנס הוא אדם המציית לב"ד; אביי ורבא: כותבים (מ:).

יח) האם כתיבת שטר מודעא תלויה בסוג האונס? רבא: על מכר אין כותבים מודעא אלא כשהאונס מוחלט, שיקחו ממנו בלי תמורה (מ:). אך לדעת רב הונא כותבים (מח:).

יט) כמה עדים נצרכים למסירת מודעא, הודאה-בחוב וקניין, והאם צריכים לקבל רשות לכתוב זאת? שני עדים (רב נחמן). מודעא כותבים בלי לקבל רשות (זכות לו); וכן קניין סודר (סתם קניין לכתיבה עומד); אך הודאה בחוב אין לכתוב ללא קבלת רשותו (חובה היא לו) (מ:).

כ) הייתכן שאותו ע"ד יחתום על המודעא וגם על הפיכור שבאה לבטל? רב הונא הכשיר את המודעא, בא שטר (המודעא) ומרע שטר שאחריו (מח:).

כא) האם עדי המכירה נאמנים לומר בעל-פה שנמסרה מודעא בפניהם? כאשר יש שטר - רב נחמן: לא; מר ב"ר אשי: נאמנים (מט:).

כב) מה בין זה ובין 'אמנה היו דברינו'? ב'אמנה' מודה מר ב"ר אשי שאין נאמנים, שאסור לחתום על שטר כזה, ואין אדם נאמן לשים עצמו רשע ולומר שחתם על שכזה (מט. ורשב"ם).

כג) "המוכר שדה בעדים גובה מנכסים משועבדים", מדוע? מדובר שהמוכר קיבל עליו אחריות (רשב"ם), ובמכירה (שלא כהלוואה הנעשית בצנעה) העדים מוציאים את הקול, והיה ללקוחות לשאול האם השדה משועבדת ונדאי היו שומעים על כך (מא-מב:).

5. מְהֻלְכוֹת עֵדִים (כט. לא: מא: מג.-מה. מו:-מז. נו:-נז.).

(א) שני עדים, או שתי כתות עדים, החלוקים ביניהם האם לָה מָנָה או מאתיים - האם אפשר לחייבו מָנָה? מחלוקת ב"ש וב"ה, ב"ש פוסלים את העדות; לדעת ר"ש בן אלעזר המחלוקת בצירוף שני עדים, ומודים ב-2 כתות נפרדות שיש לחייבו מָנָה (אך לת"ק בזה חולקים, וב"ה מודים בשני עדים, שאינם מצטרפים). רב יהודה הורה כב"ה לפי ר"ש בן אלעזר (מא: ורשב"ם)

(ב) העמיד גדר; יעד אומר שספֵּת 2 שורות של השכן, ויעד אומר 3 שורות - האם אפשר לחייבו 2? לפי הל"ל, פסק רב יהודה לחייבו 2. רב כהנא (הנתבע) טען שיביא איגרת מא"י שאין הלכה כר"ש בן אלעזר (אלא ב"ה מודים בזה שאין מצטרפים), אך לא דָּחַח על איגרת כזאת (מא:)

(ג) שתי כתות עדים המכחישות זו את זו, האם כשורות לעדויות אחרות? רב הונא: אין בעיה לקבל כל כת בנפרד (חזקת האדם כשר, ואין לפסלו מִסְפָּק); רב חסדא: פסולות (מִסְפָּק, העמד ממון על חזקתו) (לא:)

(ד) "דבר" ולא חצי דבר. מה דרשה זו באה לפסול? לרבי עקיבא צירוף לחזקה שני עדים על שנה ראשונה, 2 אחרים על שנה שנייה, ו-2 אחרים על שנה שלישית. לחכמים, לפסול צירוף לנדלות נערה שני עדים על 'שערה אחת בגבה' ו-2 על 'אחת בכֶּסֶה' (נו:)

(ה) אחד מְעֵדֵי הַשֹּׁטֵר מות, והשני קיים חתימת עצמו, האם יָרַ וְאָחִי הַחַי יְכוּלִים לְהַצְטָרֵף לקיים חתימת המות? מדוע? רב אשי: לא; ששלושתדבעי העדות הוא ע"פ אחים (נז:)

(ו) רַב־עֵסָא הִשְׁתַּ - האם שני דיירי הבית יכולים להעיד על חזקת המשכיר, 'שְׁכַרְנוּ מִמּוֹנוֹ את הבית ודָרְנוּ בו 3 שנים יום וילכה? הסבר. לא, כי נוגעים בעדותם, שאם לא יאמרו כן יצטרכו לשלם שכר דירה למעורר. אך אם באים עם התשלום ושואלים את בית הדין למי לשלם אין נגיעה בעדות, ומעידים (רבא, כט:)

(ז) האם שותף יכול להעיד על חלק חֲבֵרוֹ כנגד ערער? לא כשהוא שותף, אלא כשכבר אינו נוגע בדבר, שהסתלק מְחֻלְקוֹ בְּקִנְיִן ובאחריות מפני גביית בעל־חובו (שמואל, מג:)

(ח) והאם בני העיר יכולים להעיד על ספר־תורה שלהם ועל תרומה לעניי העיר? לא, וכן פסולים דייני העיר לדון בזה (שאי אפשר להסתלק מִסִּת, שמחוייב לשמוע קריאתו. וביחס לתנו מָנָה לעניי עירי - א: הכוונה לס"ת; ב: לעניי המוטלים עליהם ואין סכום קצוב; ג: אפילו כשקצוב סכום הם נוגעים בדבר, שאולי זה יפטור אותם מלאת ג"כ) (מג:)

(ט) ראובן גזל משמעון בית או שדה ומכר ללוי, ויהודה מערער - האם שמעון (הנגזל) יכול להעיד לטובת לוי (המחזיק)? לא יעיד שמעון ללוי, שנוגע בעדות, כאשר - א: יהודה אדם קשה ויהיה לו נוח יותר לדון כנגד לוי; ב: לשמעון שני עדים וכן ליהודה, ואם תיפול לידי יהודה לא יוכל (שמעון) להוציאה (מג:)

(י) ומה הדין כאשר מדובר בפרה וטלית? מדוע? יכול להעיד, כי לוי קנה בִּיאֹש ובשינוי־יָשׁוּת (ושמעון לא יוכל להוציא ממנו), כשמת הגזלן, שאין מי שישלם (מד:)

(יא) מכר שדה שלא־באחריות - האם יכול להעיד עליה לְקוֹנָה כנגד מערער? מדוע? אינו יכול להעיד, כשאין לו (לְמוֹכֵר) קרקע אחרת, שנוגע בדבר - רוצה שתישאר לגביית בעל־חובו פן יהיה "לָהּ רָשָׁע וְלֹא יִשְׁלַם" (מד-מה:)

(יב) ומה הדין כאשר מדובר בפרה וטלית? מדוע? יכול להעיד. ואפילו כשעשאו 'אפותיק', מְכִירְתָן הַפְּקִיעָתוֹ (וכשיש עדים שלא היתה לו קרקע לשעבדן באֶגֶב. לרב פפא, שבגזולה גובה הקונה מהמוכר - כשהקונה מזהה שהיא מְעַדֵר הַמוֹכֵר) (מד:)

(יג) מתי אריס יכול להעיד לבעל השדה? אחרי שלקח חֻלְקוֹ או שאין פירות (מו: ורשב"ם)

שאלות בקיאות בבא בתרא פרק שלישי - יחזקת הבתים' 305

יד) האם מלנה וערב מעידים ללווה על קרקעו מפני ערער? כן, אם יש ללווה קרקע נוספת (אחרת חוששים שיגבו מהם ונוגעים בעדות) (מו:)

טו) ומה הדין בערב-קבלן? מחלוקת (הוא כערב; או: נוגע, שמעדיף שתהיינה למלווה יותר אפשרויות לגבייה מן הלווה) (מו:)

טז) האם קונה-ראשון מעיד לקונה-שני? מדוע? מעיד, כאשר יש לקונה-השני קרקע נוספת, שאז בכל אופן יגבה בעלה-חוב מן הקונה השני (מו:)

6. מהלכות שכנים ושותפים (מא: מב:-מג: נה: נו: נט:-ס:)

א) האם מותר לדייר לפתוח חלונות מן הבית לחצר? מדוע? לא; היזק דאייה, שעכשיו יצטרכו בני החצר להצטנע מפניו אף כשהוא בבית (נט:)

ב) הקונה בית בחצר סמוכה - האם רשאי לפתחו לחצר זו, ומדוע? האם הדין שונה כאשר יש לו גם בית בחצר זו? אינו רשאי, ואע"פ שיש לו חלק בחצר זו, מפני שמרבה דיירים הנכנסים ויוצאים בחצר ומקשה על ההצטנעות של שאר בני החצר (נט:-ס. ורשב"ם)

ג) האם דייר מבני החצר רשאי לבנות עלייה על ביתו או לחלק חדר לאורך או לגובה? לבנות עלייה אסור (שמרבה דיירים כל"ל), לחלק חדר לאורך או לגובה מותר, שרשאי אדם למלא כל ביתו דיירים (בלי לפרוע את המעטפת החיצונית של הבית) (ס. ורשב"ם)

ד) האם דייר רשאי לפתוח לחצר פתח או חלון מול זה של בית אחר; או להרחיבו או לפצלו? הכל אסור (משום צניעות), אך אם יש ביניהם רשות-הרבים הכל מותר (שעל"פ השקן צריך להצטנע מבני רה"ר) (ס.)

ה) מהו הפסוק שהגמ' מביאה כמקור לדין הנ"ל? ר' יוחנן: "וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו", ראה שאין פתחי אהליהם מכוונין זה לזה, אמר: ראויין הללו שתשרה עליהם שכינה (ס.)

ו) צינור-ניקוז מן הגג לחצר. האם בעל החצר (הקפץ במים) יכול למנוע מבעל הגג לסתמו? מחלוקת: שמואל: יכול לעכב (כפי שקנויה לך הזכות לנקז מים לחצר שלי, לי קנויה הזכות במים של גגך). ר' חמא חולק; אך אביו (ר' ביסא) ובנו (ר' אושיעיא) כשמואל (נט.)

ז) איזה שימוש קבוע, התופס מקום בחצר, אין בני החצר יכולים למנוע מדייר? מדוע? כביסה, שלא לשלוח אשה לכבס בנהר ולהתבזות (יחפה בגילוי שוק) (נז:)

ח) האם מותר לחצוב מערה מתחת לרה"ר? אסור; ורבי אליעזר מתיר אם הרצפה יציבה לשאת עגלה טעונה אבנים העוברת עליה (אך רבנן חוששים שאח"כ תיפחת ולא ישים לב) (ס.)

ט) האם מותר להוציא זיז למבוי או לרה"ר? לרה"ר אסור, והרוצה יכנוס קירות ביתו ויוציא. למבוי מותר במחילת דייריו (וכן עשה ר' אמי) (ס.)

י) הקטין חלל ביתו כדי להוציא מן הקיר זיז או מרפסת, ולבסוף לא הוציא - האם עדיין יכול להוציא, או להחזיר הקירות למקומם? להוציא זיז עתה - ר' יוחנן: יכול. בתחילה נמסר שריש לקיש חולק ואוסר; אך אמר ר' יעקב לר' ירמיה בר תחליפא: ר"ל אינו חולק בזה, אלא להחזיר הקיר למידתו המקורית ר' יוחנן אוסר (מצר שהחזיקו רבים), ור"ל מתיר (די להם ברה"ר) (ס.)

יא) קנה חצר ובה זיזים ומרפסות, ונפלה - האם רשאי לבנותה שוב כך? רב הונא: כן (ס.)

(יב) "שותף כיורד ברשות דמי", מה הכוונה? שדה לזריעה, ונטעה השותף - מקבל מן הפירות כל החצי כמנהג האריסים, כיורד ברשות (לעומת דין זר שנטעה, שידו על התחונה; ב"מ קא.) (מב:)

(יג) האם שותפים הם שומרי שכר זה על חלקו של זה? לא, הם פטורים מתשלום מדין 'שמירה בבעלים'; אא"כ אמר לו 'שמר לי היום ואשמך לך מחר' (מג:)

(יד) האם אדם־בטל חייב בתשלום מסי העיר גם כאשר פקידי המלך פטרוהו? חייב, אם בני הקהילה (עליהם נופל העול) הם ששכנעו את גבאי המלך לפטרו; אך אם הגוים יזמו זאת או שכחו פטור (נה:)

(טו) עשירים הקונים מעבדי המלך קרקעות של אחרים תמורת המס עליהם - האם קנו? מדוע? קנו, משום שזה חוק המלך ו'דינא דמלכותא דינא' (נה:)

7. מהלכות גזלה (מו. מז.-מח. נא.-נב.).

(א) מדוע אין לקבל פקדון מנשים, מעבדים ומילדים? שמה גנבוהו מהבעל ומהאדון ומבעה"ב, ואסור לסייע ידי עוברי עברה (נא: ורשב"ם)

(ב) ואם קיבל, מה יעשה? יחזיר להם; ולקטן 'יעשה סגולה' (רב חסדא: ספר תורה; רבה ב"ר הונא: דקל לפירות) (נא.-נב.)

(ג) ואם קיבל ומתו, מה יעשה? יחזיר לבעל, לאדון ולירשי הקטן. ואם אמרו בעת מותם 'של פלוני' - יחזיר לו; אא"כ אינו מאמין להם (נא.-נב.)

(ד) בעת מותה אמרה אשה לבעלה 'תכשיט זה של פלוני' - האם על הבעל לתתו לפלוני? מעשה באשת רב"ח. והורו רב: ייתן לו, אם מאמין לה, וללשון ב אם פלוני אמיד; ואם לאו - ישאיר לעצמו (נב.)

(ה) בבית האבל או בבית המשתה, לקח בטעות מעיל של אדם אחר, האם מותר להשתמש בו? אסור (מו.)

(ו) ואם אומן או בני־ביתו החזירו לו מעיל של אדם אחר, האם מותר להשתמש? אם האומן החזיר לו אחרת ואמר 'קח טלית' (ולא 'טליתך') - ישתמש עד שיבוא מי שלקח את שלו (כנראה האומן מכר את שלו בטעות, ונתן לו את זו לשימוש עד שימצאנה). אך אם בני־ביתו החזירו - אסור (מו.)

(ז) גזלן שהביא ראיה, שהשדה שלו, האם מעמידים אותה בחזקתו? רב הונא: לא (מאימתו הודעה בבעלים או כתב שטר; כשמואל, אך לרב שבשטר קנה). רב ביבי: אם עדים ראו שהגזלן שילם, יקבל חזרה מעותיו; אך לרב הונא בזה המכר קיים (מז: מח.)

8. אחרים (נו. נז.-נח: נט. ס:)

(א) חלוק וטלית של ת"ח כיצד? החלוק - ארוך, שאין רגליו נראות; הטלית - שאין החלוק נראה מתחתיו טפח (נז:)

(ב) וכיצד הוא שולחן של ת"ח, ומיטתו? שולחנו - שני שלישים מכוסים מפה, ושליש גלוי ועליו קערות וירק, ונורהתליה שלו בצד החיצוני (חוץ מבלילה כשאין ילד ויש שמש). מיטתו - תחתיה רק מנעלים (נז.-נח:)

שאלות בקיאות בבא בתרא פרק שלישי - יחזקת הבתים' 307

ג) האם רבי בנאה הצליח להיכנס אל מערת אדם הראשון? מדוע? לא, יצאה בת קול ואמרה לו: נסתכלת בדמות דיוקני (יעקב, שיפיו מעין של אדם הראשון), בדיוקני עצמה אל תסתכל, אלא תלמד את מידות המערה מן המקבילה לה (נח).

ד) "ועוצם עיניו מראות ברע" - על מה נדרש בפרקנו, ובאיזו מציאות מדובר? מי שאינו מסתכל על נשים העומדות על שפת הנהר לכבס. ומדובר כשאינן דרך אחרת, שאל"כ אסור לו לעבור שם (נז).

ה) כיצד פענח רבי בנאה את הצוואה הפחלקת עפר, עצמות ונוצות? בהתאמה - קרקע, חיות ומצעות (נח).

ו) מה גרם למעצרו של רבי בנאה, וכיצד שוחרר? פסק דין בחכמתו, והלשינו עליו שמוציא ממון ללא דאיה. שוחרר בהשתדלות אשתו, שאמרה תלונה ברמיזים, וכדי להבין דבריה נצרכו לחכם היהודי הכלוא, וכשנוכחו בחכמתו הוציאוהו לשער לשמש דיין (נח).

ז) באלו שלושה דברים צריך לשייר, זכר לחורבן? בסעודה (מקום הדגים המטוגנים בסולת), בקישוטי אשה (הרקקה, לא לסוד להשיר השער), ובסיווד הבית בסיד (אמה על אמה, מול הפתח) או בציורים גסיד ובצבעים (ס).

ח) מדוע לא אָסרו אכילת בשר ושתיית יין, זכר לחורבן? אין גוזרים גזרה על הציבור אא"כ הציבור יכול לעמוד בה (ס).

ט) באיזה עניין נזכר "קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים"? מעשה ר' ינאי, שבא לפניו דין אדם שיש לו עץ הנוטה לדה"ר ומפריע להם. ר' ינאי דחה את הדין למחר, ובינתיים קצץ את העץ הנוטה של עצמו (מעיקרא סבר ניחא להו לבני רה"ר דיתבי גטולה). (ס.).

י) האם ארצות קיני, קניזי וקדמוני, חייבות במעשר? לפי דברי שמואל לא, אלא רק מה שהראה הקב"ה למשה חייב (נו. ועי' רשב"ם).

יא) על מה/מי נאמר "והחוט המושלש לא במהרה יִנְתַק"? זה רבי אושעיא בנו של רבי חמא בנו של רבי ביסא (נט).

